

nyoznak – asszimilálnak s lélegeznek, szóltam közbe – és ebből a mindenféle vegyszerrel, gázzal szennyezett levegőből építik a testüket. Amikor elégeti a kályhájában, ezek az anyagok kátrányszerűen felrakódnak a kémény falára és beszűkítik azt. Csökken a huzatja, így a füstből jut a tüztérbe s a konyhába is. Időnként alaposan ki kell takarítani a kéményt, különösen a kályha csatlakozásoknál s ahol el van tolva a kivezető nyílása. Ez a levegő már nem olyan, mint amit a nagyapánk szippantott be.

Legutóbb kinn hagytam az evezőlapátom a vízparton – folytatta – és eleredt az eső. Reggel, amikor a lapát kanalából kiöntöttem a vizet ott maradt a foltja, mintha felmarta volna a festéket. A savas eső – tettem hozzá tudálékosan. Lám a klímaváltozás – amiről most annyit beszélnek, cikkeznek a kéménybélésre is hat. A fák tüdejére – levelére – a miénkre is. Hogy mi volt a biztató ebben a történetben? A fiatal mester gondolkodása. Többet ér, mint számos phd. tanulmány s civilforum látszat összefogása a támogatásokért.

De erről már majd legközelebb merengünk.

*„Légy olyan, mint a madár,
mely alól, ha kívágnák a fát,
nem zuhan le,
hanem még magasabbra repül.”*

Prohászka Ottokár

DRAGOMÁN GYÖRGY

AZ ÁTKELÉS

(ZÓNA – Az Élesdi Művésztelep elmúlt öt éve)

Itt állsz a határ előtt, készülsz az átkelésre.
Van pár dolog, amit nem árt, ha tudsz előtte.
Láthatod, ez a határ nem olyan, mint a többi.
Nem is rendes határ.

Van itt minden, vascsölpök, betonoszlopok, villanypóznák, közöttük hol drótháló, hol vassodrony, hol szögesdrót, hol ruhaszárító kötél, egyes szakaszokon deszkapalánk, máshol omladozó téglakerítés, betonfal, láncok, kábelek. Hosszú részeken csak csíkban kiszórt fehér krétapor, sorba rakott kavicsok, kövek, tégladarabok, aszfaltrögök jelölik. Van, ahol az egész csak egy földbe karcolt vonal.

Mindegy is, hogy miből van, a lényeg, hogy két részre ossza a világot, hogy elválassza az *itt*-et az *ott*-tól.

Arra kell, hogy tudd, hogy átlépted.

Arra kell, hogy tudd, mikor kell összeszedned a bátorságod.

Sok mindent hallottál arról, hogy mi van a határon túl, van aki azt mondja, csupa rossz, van, aki azt, csupa jó, van aki azt, hogy félelmetes és nevetséges dolgok keverednek ott egymással, minden kiszámíthatatlan, semmi se olyan, mint az innenső oldalon.

Attól félsz, az átkelés meg fog változtatni. Akik átmentek, mind megváltoztak.

Mégis át akarsz menni, mert kíváncsi vagy.

Amikor átérsz majd a túloldalra, azt várod majd, hogy egy csapásra minden megváltozzon. Azt hiszed, hogy attól, hogy odaát vagy, megváltozik a fű színe, megváltozik az ég, megváltozik a föld. Azt várod, hogy egy csapásra minden más lesz, úgy, mintha elválták volna a valóságot, úgy, mintha egyik valóságból a másikba léptél volna át, mintha egy csapásra átkerültél volna az egyik létezésből a másik létezésbe.

Nem ez történik.

Állsz majd a túloldalon, teszel pár lépést, körbefordulsz, visszanezel a határ túlsó oldalára, fel az égre, le a földre, azt hiszed, hogy nem is történt semmi változás, minden ugyanolyan maradt, ugyanolyan ízű a levegő, ugyanúgy fúj a szél, ugyanúgy hullámszik a fű. A pocsolják tükrében ugyanúgy tükröződik vissza az ég üressége. Azt hiszed, hogy még mindig ugyanott vagy, nem érted, hogy minek a határ, mint ahogy azt sem, hogy minek a határa. Végül újra elszánod magad, hátat fordítasz a határnak, leszegett fejjel, sietős léteklével nekiindulsz megint. Egy darabig hallod, hogy a szél az oszlopoknak csapdossa a dróthálót, megzörgeti a madzagokra fűzött üres konzervdobozokat, de többé már nem nézel vissza, mész tovább.

Minden, amit látsz, ismerősnek tűnik, annyira, hogy határozottan azt érzed, jártál már itt. Ez a meggyőződésed minden lépéssel erősödik: egyszer már álltál ezen a

dombháton, egyszer már lenéztél innen a völgybe, egyszer már végigjöttél ezen az ösvényen, egyszer már látad ezt az ég felé nyúló nagy fekete fát, egyszer már rátértél a töredezett aszfalttal borított útra, egyszer már elmentél ezek mellett az épületek mellett, egyszer már belestél a bedeszkázott ablakok résein, egyszer már látad ezeket a szétdobált tárgyakat.

Közben pedig tudod, hogy igazából még egyszer se, soha. Amit érzel, az emlékezés délibábja, nyugtalanító viszketős érzés, a fantomfájdalmat képzeled ilyennek. Olyan, mintha figyelne valaki, mintha te figyelnél valakit, akit pedig nem is látsz, olyan, mintha folytonosan mozgást érzékelnél a szemed sarkából, de sosem lennél képes arra, hogy elég gyorsan kapd oda a fejed ahhoz, hogy meglásd, mi is az. Szédülni kezdesz, de nem forog veled a világ, inkább valahogy körülötted fordul el, kiránt a valóságból, azt érzed, hogy itt vagy és nem vagy itt, és ettől mintha a valóság is megváltozott volna körülötted, mintha nem lenne többé azonos önmagával.

Mész előre, és azt érzed, hogy egy hajszálrepedés keletkezett a világ szövetén, nem is egy, hanem megszámlálhatatlanul sok, a repedések vonzzák a kezed, mint az ablakkereten a felhólyagzott festék rései, jó érzés lenne odanyúlni, befeszíteni alá a körmöd, lehántani a fa korhadó felületéről, hagyni, hogy széttörjön az ujjaid között és a földre pörögjön.

Elképzeled az érzést, látod is a tenyereden a lehántott festékdarabot, éppen csak a színét nem tudod meghatározni, nem fehér és nem szürke és nem fekete és nem átlátszó, darabokra török a tenyereden, homokká foszlik, vékony örvénylő spirálokba fonódva ömlik át az ujjaid között, a szédülés a föld felé ránt, mintha megbotlanál, majdnem elesel, belekapaszkodsz valamibe, de nem tudod, hogy mi az, mintha elvesztették volna a nevüket a tárgyak, mintha mindent elfelejtettél volna, mintha nem volna neve többé semminek.

Azért sem állsz meg, botladozva lépkedsz tovább, előre és felfele, mintha ködben járnál, vagy név nélküli sűrű szürkességben, mintha örökre eltévedtél volna, úgy mész előre, előre és felfele. Semmit sem tudsz, vagyis csak azt tudod, a semmit, és azt is tudod, hogy ez az igazi határ, ha át akarsz jutni a túloldalra, akkor most nem szabad megállnod, mert akkor tényleg itt maradsz örökre, nyelv nélkül, önmagad nélkül, minden nélkül.

Vakon botorkálva mész tovább. Nem tudod mennyi ideig tart, mintha az idő is megszűnt volna. Nem vagy ott, sehol se vagy, mert nincs hol lenned.

A lényeg, hogy ne állj meg. Ha elég sokáig mész, akkor átérsz majd. Hirtelen fogsz visszakapni mindent. Megint ott leszel, és nem csak te, minden más is, és semmi sem olyan lesz mint amilyen volt, de hogy pontosan milyen, azt csak akkor tudod meg, ha már odaértél. Akkor majd állj meg, és nézz körül újra.

*Élesdi Művésztelep megnyitó szövege – 2013. január 31., 10:57
in: ALFÖLD 2014. május*

URBÁN JÓZSEF,

IDEGEN? KÉRDÉS

Buta, mint egy kérdőív – tartja a mondás.

Miért buta minden kérdőív? Azt hiszem, azért, mert árnyalatok nélküli, leszűkítő, eleve bezár valamilyen vonatkozási rendszerbe. Talán az úgynevezett nyílt végű kérdések mentenek valamit a dolgon, de azok sem az igaziak.

Az igazán jó megoldás a kérdés keresésére irányul. Ahogy Slavoj Žižek mondja:

"[...Ph]ilosophy can provide answers, but it can do something which maybe is even more important, [...]. As important as providing answers and a condition for it, maybe even the condition, is to ask the right question."

"A filozófia képes válaszokkal előállni, de tud másvalamit is, ami talán még ennél is fontosabb. [...] Fontos ugyan válaszokat adni és megteremteni ehhez a feltételeket, de talán az igazi feltétel az, hogy a megfelelő kérdést tegyük fel."

Aki kérdez, az kéri is valamire a másikat. Kéri arra, hogy lássa valamilyen módon a világot. A kérdés láttat, feltételeket teremt, keretez. Irányítja a szemet és a látást.

A kérdőív azért buta, mert nem tud erről, illetve mert nem hajlandó tudomást venni erről. Csak megy előre a maga által kitaposott úton. A kérdőív esetében nemcsak nem lehet a sorok között olvasni, válaszolni sem lehet a sorok között: nem kíváncsi az így születő meglátásokra.

Nem mindegy, hogy mit kérdezőnk egymástól. Nem mindegy, hogy mit kérünk egymástól.

A jó kérdés megváltó erejű.

Engem rosszra visz a bevándorlással kapcsolatos kérdőív. A saját korlátaimmal szembesülök, amikor elolvasom. Belőlem rosszat hoz ki, a bennem levő rosszat mozgósítja. Amikor olvasom, minden kérdés egyértelmű választ sugall, a bennem lévő félelmeket és kirekesztő ösztönöket hívja elő. Nem tudok nem válaszolni rá, és nem tudok másként válaszolni rá.

Rossz az, aki rosszra gondol? Oké, értem. Gyónás előtt lelki tükröt veszek a kezembe. Azzal is a rosszat keresem magamban, de nem azért, hogy a rossz bennem maradjon, én meg a rosszban.

A konzultációs kérdőív is mondja nekem azt: „Ez vagy te.” De úgy mondja – én csak így tudom hallani –, hogy azt is mondja: „Ennyi vagy. Ennél többre nem futja.”

Szeretnék nem ez lenni. Hogyan tudnék nem ez lenni? Ez a kérdés, ez a lehetőség itt nincs.

Ez a kérdőív nemcsak buta. Ez a kérdőív valami más is. Bénító, mérgező, keserítő. A saját keserűségemmel áraszt el. De ettől nem jobb: igazán ezért rossz.

Nem mindegy, hogy mit kérdezőnk, mit kérünk egymástól.

Amikor a feltámadott Jézus fölkeresi bezárkózó, ellenségeket látó barátait, ezzel a szóval fordul hozzájuk: „Békesség, ne féljetek!”